

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ**

**ПОЛІТИКА ТА ПРАВО
В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ:
ПОШУК РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

...

23 КВІТНЯ 2024

**Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2024**

УДК 32:341.3«364»(082)
П 50

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 8 від 28 березня 2024 року)*

П 50 **ПОЛІТИКА ТА ПРАВО В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОШУК
РІШЕНЬ** : збірник матеріалів Міжнарод. наук. конф. / за заг. ред.
П. В. Горінова ; Навчально-науковий інститут права та політології
УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 23 квітня 2024 р.). – Київ :
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. – 399 с.

Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції «Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень» містить короткий зміст результатів науково-дослідних робіт наукових, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів та студентів закладів вищої освіти, наукових установ і організацій. Збірник присвячено аналізу й оцінці політичних і правових аспектів у контексті воєнного стану, з особливим акцентом на українські реалії та міжнародну перспективу. У збірнику широко представлені теми, що стосуються захисту прав людини, правового регулювання під час воєнного стану, ролі національних та міжнародних інституцій у забезпеченні правопорядку та справедливості. Велика увага приділена питанням соціального захисту військовослужбовців та цивільного населення, особливостям правосуддя в умовах воєнного стану. Дослідження в збірнику відзначаються глибоким аналітичним підходом та різноманітністю методологій, що дозволяють оцінити складність та багатовекторність правових і політичних викликів сучасного світу.

Збірник є джерелом для науковців, юристів, політологів, а також для всіх, хто цікавиться глибоким розумінням сучасних правових і політичних реалій. Він сприяє науковому діалогу, обміну знаннями та досвідом між фахівцями різних галузей, що є ключовим для вироблення комплексних підходів до вирішення глобальних викликів сучасності.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів і посилань несуть автори матеріалів.

УДК 32:341.3«364»(082)
DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-MK_NNIPiP_2024

© Автори публікацій, 2024
© ННПіП УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024

Євген РУШЕЛЮК / Ievhen RUSHELJUK

*аспірант гр. 3-081 Навчально-наукового інституту права та політології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)*

Наталія СУХИЦЬКА / Nataliia SUKHUTSKA

*кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та політології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)*

СТАН ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Валютний ринок є невід'ємною складовою фінансової системи будь-якої країни, адже забезпечує обмін національної валюти на іноземні, сприяючи міжнародній торгівлі та руху капіталів. Його стабільне функціонування має вирішальне значення для макроекономічної рівноваги, інвестиційного клімату та загального добробуту населення. Проте у випадку кризових явищ, зокрема воєнних конфліктів, валютний ринок стикається з безпрецедентними викликами.

Російська збройна агресія проти України завдала нищівного удару по всіх сферах економіки країни. Воєнні дії призвели до руйнування виробничих потужностей, транспортної інфраструктури та логістичних ланцюгів. Внаслідок цього відбувся різкий спад експортно-імпортних операцій, порушення інвестиційних процесів та відтік капіталу з України. Ці чинники створили безпрецедентний тиск на валютний ринок, спричинивши девальвацію національної валюти – гривні. В умовах війни Національний банк України був змушений вживати екстрені заходи для стабілізації ситуації на валютному ринку. Водночас, міжнародні партнери надали Україні масштабну фінансову допомогу для підтримки економіки та валютно-курсової політики. Аналіз поточного стану валютного ринку України, викликів, пов'язаних з війною, заходів щодо його стабілізації, а також перспектив розвитку у воєнний та повоєнний періоди є надзвичайно актуальним для розуміння загальноєкономічної ситуації в країні та визначення пріоритетів відбудови.

Учасниками валютного ринку є різні групи економічних суб'єктів, кожна з яких прагне здобути максимальний прибуток. Характерним для сучасного валютного ринку є наявність широкого кола регулюючих інституцій, до яких належать: відповідні державні органи; система міжнародних фінансових організацій, угруповань і угод, діючих на міждержавній основі, а також система страхування від валютного ризику. Хоча в сучасних умовах роль держави у валютному регулюванні зростає, державне регулювання не повинно підміняти ринкові саморегулятори, а має лише доповнювати та коригувати відповідним чином їх дію [1, с. 29]. Саме тому валютний ринок України відрізняється високим регулюванням, з чітко встановленими правилами та обмеженнями для всіх його основних сегментів. Це робиться з метою забезпечення стабільності фінансової системи країни та контролю над потоками іноземної валюти.

Валютний ринок та механізм його регулювання може як стримувати, так і стимулювати економічний розвиток у країні та, відповідно, впливати на стан окремих секторів, галузей і підприємств, а також на місце держави на світовому ринку, тому з кожним днем він має все більше значення в економічній політиці держави. Зміни ж в

економіці країни та її міжнародному становищі здійснюють вплив на розвиток валютних відносин і також коригують валютну політику, що проводиться в державі.

Від ефективного функціонування валютного ринку залежить не тільки своєчасне здійснення міжнародних розрахунків, страхування від валютних ризиків, валютні інтервенції та отримання прибутків його учасниками у вигляді різниці курсів валют, але й загальний розвиток економіки, рівень інфляції, стан платіжного балансу, обсяг заборгованості, конкурентоспроможність держави [2, с. 4].

Характеризуючи тенденції розвитку сучасного валютного ринку, варто зазначити, що він розвивався в складних соціально-економічних умовах. Зараз національна економіка переживає спад виробництва та погіршення економічної та політичної ситуації, що суттєво впливає на управління грошово-кредитною політикою та коливання грошової одиниці. Основним завданням НБУ є збалансування попиту та пропозиції іноземної валюти [3, с. 110]. Варто також додати, що для ефективного виконання своїх функцій НБУ потрібно мати відповідні інструменти і важелі впливу. Також важливим є координація зусиль з урядом та іншими регуляторами для усунення причин економічної нестабільності та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Зокрема, за нормальних умов суб'єкти валютного ринку під впливом бажання надмірного і легкого збагачення могли швидко активізуватись при настанні ризику знецінення національної грошової одиниці – швидко скуповувати великими обсягами іноземну валюту за старою низькою ціною з впевненим переконанням про можливість її продажу через короткий час за значно вищим курсом. Натомість, з першими днями війни переважна більшість населення зосередили зусилля на подолання життєво необхідних проблем (міграція, переселення, харчування, медичне обслуговування та ін.) і лише не значна частина – швидко оговтались і почали формувати валютні заощадження (орієнтуючись на передбачення, досвід кризових років та маючи упередження достатньої обізнаності), передусім, з метою резервування, а також для певного убезпечення від додаткових ризиків. Поряд з цим, на валютному ринку виникла загроза певного хаосу, оскільки, проявилась неоднозначність поведінкових факторів, загострились емоції та ускладнювалась загальна ситуація в країні [4, с. 23-24].

Функціонування ринку іноземної валюти в країні, де йде масштабна війна, формує попит на особливе регулювання з боку монетарної та економічної влади, яка має забезпечити фінансову стабільність, а також можливість безперебійних розрахунків для підтримки експорту та імпорту товарів і послуг. Відсутність стабілізуючих факторів на валютному ринку під час війни може призвести до зменшення попиту на національну валюту, та до дисфункції національної валюти в аспекті виконання ролі грошей в процесі обігу. Взаємозв'язок між функціоналом емісійного механізму центрального банку країни, державним боргом, інфляцією та курсовою стабільністю вказує на те, що тема стабільності курсу національної валюти до основних світових резервних валют є центральним аспектом стабілізації фінансової системи на ринках, які розвиваються. Особливо це питання є актуальним під час такого дестабілізуючого для економіки чинника як війна. Тому важливим завданням для центрального банку під час дії постійного дестабілізуючого фактору стає наявність алгоритмів практичної стабілізації валютного курсу, уникнення панічних настроїв, приборкання інфляції та інфляційних і негативних курсових очікувань. Разом з тим, курсова стабільність не повинна бути самоціллю, а курс національної валюти до основних світових резервних валют мають відповідати стану торгового та платіжного балансу. Вивчення алгоритмів стабілізації валютного ринку

під час такого дестабілізуючого фактору як війна не є поширеним в економічній літературі через брак емпіричних даних. Втім такий аналіз має практичну цінність, оскільки кожен регулятор валютного ринку має усвідомлювати необхідність мати план дій в умовах непередбачуваних обставин, зокрема в умовах війни [5, с. 1-2].

Завершення війни та відновлення миру в Україні відкриє шлях до поступової нормалізації ситуації на валютному ринку. Проте цей процес буде тривалим і потребуватиме комплексних зусиль як з боку держави, так і приватного сектору.

По-перше, критично важливим є відбудова експортного потенціалу економіки, особливо в промисловому секторі, який традиційно генерував значну частину валютних надходжень. Відновлення роботи підприємств, транспортної інфраструктури та логістичних ланцюгів дозволить поступово нарощувати експорт товарів та послуг.

По-друге, суттєвим чинником відновлення буде повернення іноземних інвестицій та капіталів, які були виведені з України через війну. Створення сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення належного захисту прав інвесторів та верховенства права допоможе залучити прямі іноземні інвестиції та портфельні інвестиції.

Третім ключовим аспектом є поступова лібералізація валютних обмежень, запроваджених НБУ під час війни. Це дозволить повернутись до вільного руху капіталів, знизити попит на іноземну валюту та зміцнити позиції гривні. Однак цей процес має бути виваженим і узгодженим з темпами відновлення економіки.

Нарешті, для забезпечення стійкого функціонування валютного ринку необхідно провести низку структурних економічних реформ, спрямованих на зміцнення макроекономічної та фінансової стабільності. Серед пріоритетних напрямків – оздоровлення банківського сектору, підвищення стійкості державних фінансів, боротьба з корупцією та тінізацією економіки.

Отже, війна РФ проти України завдала нищівного удару валютному ринку країни, спричинивши різке знецінення гривні, дефіцит ліквідності в іноземній валюті, відтік інвестицій та проблеми з експортом. Для стабілізації ситуації НБУ запровадив плаваючий курс гривні, тимчасові обмеження та рефінансування банків, а уряд залучав міжнародну допомогу. Проте нормалізація валютного ринку можлива лише після відновлення миру, відбудови експортного потенціалу, повернення інвестицій, лібералізації валютних обмежень та проведення структурних реформ для макрофінансової стабільності. Це тривалий і складний процес, що потребує консолідованих зусиль держави, бізнесу та суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харабара В. М. Сучасний стан та перспективи розвитку валютного ринку України. *Економіка та держава*, 2016. С. 28–30.
2. Мудра Н. Р. Валютний ринок: теоретичні засади функціонування та проблеми розвитку в Україні. 2018. 33 с.
3. Костюнік О. Рудий Д. Сучасний стан та розвиток валютного ринку України. *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки*, 2023. С. 110–110.
4. Подорецька В. О. Детермінанти розвитку валютного ринку України: рукопис. Житомир, 2022. 37 с.
5. Шапран Н. Тенденції розвитку валютного ринку України в період війни. *Економіка та суспільство*, 2023.